

terna, l'ús del vernacle en les disposicions legals i que, fins i tot, envià, traduït al català, el *De instituenda schola* als jurats de la ciutat de València).

Jordi Ventura, però, no s'atura aquí, sinó que dona una explicació de per què actuà precisament contra «aquesta gent» la Inquisició: sembla clar que fou la capa burgesa valenciana la gran víctima del Sant Ofici i una part de la cultura del moment trobava en aquesta classe social la base material en què recolzar-se. I si bé és cert que, com ja va mostrar Joan Fuster a «Literatura i classe» (dins *Poetes, moriscos i capellans*, València 1962), existia al final del segle xv i al començament del xvi una literatura més aristocràtica, també ho és que després de les Germanies (1519-1531) el sector social que la conreava va acceptar el castellà com a llengua literària per excel·lència. Indirectament, per tant, i Ventura remarca insistentment això, la Inquisició, instrument de la lluita de classes que es desenrotllava a la València de començaments del xvi, va contribuir a l'esfondrament de la cultura autòctona. Aquest fet resulta, després de la lectura de l'obra que comentem, indiscutible. Hauria quedat més clar, això sí, si s'hi hagués tractat, per relacionar-lo amb la Inquisició i, de retruc, amb la dessuetud literària de la llengua i la poca intensitat del renaixement valencià, el fet agermanat i la repressió duta a terme per donya Germana de Foix. La hipòtesi central del llibre (expressada en aquestes línies: «En el curs del primer segle de la Inquisició espanyola a València desaparegué una capa notable de la societat, base important d'un cercle

de lectors i productors de literatura autòctona. El fet fou ràpid i fulminant, si més no, com sobtada és la decadència de la nostra llengua escrita. A diferència del que passà a altres llocs d'Espanya, els qui reemplaçaren aquella capa de la societat gravitaven entorn d'interessos distints als anteriors; eren distintes les circumstàncies en què l'arrencada tornava a produir-se; i les lleialtats i conveniències foren, en el més bo dels casos, de caràcter mixt», ps. 14-15) hauria estat molt més comprensible si s'hi hagués fet una anàlisi de les capes i els respectius interessos que reemplaçaren la burgesia valenciana anorreada per la Inquisició. I aquesta anàlisi ens duu, irremeiablement, a les Germanies.

Una altra qüestió que, al meu entendre, podria haver estat estudiada amb més detall, es refereix a l'actuació de la Inquisició en contra de les traduccions en vulgar de les Escriptures (ps. 11-14). El fet és prou important, i el mateix Ventura ho afirma («¿hem pensat suficientment en les conseqüències que pogué tenir la prohibició de la Bíblia en català, en una època en què les Sagrades Escriptures en la llengua del poble significaren el manteniment de molts llenguatges que, políticament almenys, no eren els predominants als Nous Estats renaixentistes?», p. 11), com per dedicar-hi una més gran atenció.

Amb tot, però, l'obra de Jordi Ventura és una contribució fonamental a la comprensió d'aquest nostre segle xvi en el qual es troba l'origen dels problemes de la cultura catalana moderna.

JOSEP M. NADAL

Germán COLON: *El léxico catalán en la Romania*. Madrid, Gredos, 1977. («Biblioteca Románica Hispánica. Estudios y Ensayos», 245.) 542 ps.

En conjunt, el llibre de Germà Colón em sembla una aportació força interessant a la discussió del vell problema de la subgrupació romànica del català. Sovint prejudicis extralingüístics s'han interposat en l'estudi d'aquesta mena de qüestions. El mateix G. Colón ens explica la causa d'aquests problemes «... cuyos orígenes estaban en supuestos teóricos de nuestra disciplina. Esta, por motivos ajenos a la lingüística (que en el fondo se pueden resumir en la fórmula lengua = nación), no otorgaba al catalán un puesto entre las lenguas romances; se trataba, pues, de englobarlo en el área de influencia de Francia o de España» (ps. 26-27). És a dir, els estudis filològics no es basaven en la independència, la particularitat i l'autonomia de les llengües, sinó que s'ha-

vien d'ajustar als esquemes que hem heretat de l'evolució històrico-política de les nacions.

Germà Colón parteix, doncs, de la idea que el català és una llengua que es troba en el mateix pla de totes les altres, resultat de l'evolució del llatí que es parlava a la Tarracònese i que, malgrat les coincidències, no és una llengua importada del sud de França després de la conquesta de la Marca.

Ara bé, sobretot a la primera part del llibre, i sempre tenint en compte aquestes consideracions, intenta d'estudiar el lèxic català i les seves concordances amb altres llengües per arribar a establir el que ell anomena els diasistemes llatins que constitueixen el tronc de cadascun dels grups de llengües romàniques. Diu, però, que no és només el lèxic allò

que caracteritza una llengua, sinó el conjunt dels seus aspectes.

Com que amb una llista tancada de lèxic és molt fàcil de fer «manipulacions» de manera que puguem justificar qualsevol tipus d'affirmació, parteix primer del conjunt de mots que un altre filòleg, Jud, havia usat per demostrar l'oposició de solucions entre el castellà, i el francès i l'italià. A aquesta llista, hi afegeix les solucions portugueses i les occitanes i, més endavant (cap. 7), les aragoneses. Considera que, si amb alguna llengua hem de comparar el català, ha de ser precisament amb les que s'hi troben més a la vora geogràfica: l'occità i l'aragonès.

Tenim, doncs, que a la primera part, amb l'estudi comparatiu d'una llista de mots, d'un camp semàntic (els noms de parentiu), d'una part del *Tirant lo Blanc*, dels préstecs d'altres llengües (germanismes i arabismes), Germà Colon arriba a la conclusió que, tot i tenint en compte la independència del català, ens trobem amb un predomini clar de tipus lèxics gallo-romànics, algunes coincidències ibero-romàniques i algunes denominacions autòctones. És a dir, ens trobem amb una base llatina que coincideix en català i en occità, i que discrepa del castellà i del portuguès; que aquesta discrepància arriba fins en la diversa actuació dels superestrats germànic i àrab, i que la coincidència catalano-occitana es troba fins i tot en aquells mots d'etimologia incerta o desconeguda.

Ara bé, els filòlegs han alludit sovint al canvi d'orientació que ha sofert el català al llarg de la història. Dit amb altres paraules, s'ha parlat de la hispanització del català a partir dels segles xv i xvi. Germà Colon també tracta la incidència que pot haver tingut el lèxic d'altres llengües sobre el català. Fa constar que a partir de l'entrada dels Trastàmara, i sobretot amb la monarquia borbònica, es pot veure que en alguns casos havien triomfat solucions que s'acosten a les castellanies i que havien començat a entrar els primers castellanismes. Però això no vol pas dir que hagi can-

viat el caràcter del català. Les eleccions que les llengües van fer a l'edat mitjana continuen determinant les solucions modernes, i el vocabulari bàsic i tradicional continua trobant-se molt més a la vora de l'occità que del castellà.

Un altre punt és la qüestió del mossàrab i la dels dialectes en el català medieval. Del mossàrab i la seva possible diversificació o unitat a tota la península, no en podem treure cap conclusió per falta d'una documentació fiable. L'estudi de la dialectologia medieval té encara molt de camp per recórrer i sovint l'aportació de nova documentació fa rectificar les conclusions a què s'havia arribat. El que sí que sembla cert, segons l'autor, és que el català era la llengua romànica més uniforme, i que la cohesió de la llengua literària és un reflex de la cohesió de la llengua parlada (p. 159).

La segona part del llibre consta d'onze monografies sobre problemes concrets de la filologia romànica, en la solució dels quals és necessari tenir en compte mots catalans. L'autor fa en cada cas un estudi molt detingut i aprofundit i hi aporta gran quantitat de dades documentals. Són d'especial interès els estudis sobre *El concepto de «otoño» en catalán y su posición entre las lenguas romances* (ps. 223-240), on tracta, a més de la procedència del mot, la incidència de la llengua literària sobre la col·loquial; *Los castellanismos primeros del catalán. Acerca de NUPTIAE y VOTA, en la Península Ibérica* (ps. 354-395), en què desenvolupa la qüestió, que ja havia plantejat, de la relativa hispanització del català.

En resum, doncs, l'anàlisi detallada de cadascun dels aspectes que tracta i tota la documentació que el llibre forneix al lector, el fan un element de consulta imprescindible si hom vol tenir una visió clara de la posició del català dins la Romània.

M. TERESA SABRIÀ I RIUS

Joan FUSTER: *Contra el Noucentisme*. Barcelona, Editorial Crítica, 1977. (Col·lecció «Sarrià», núm. 1.) 193 ps.

De ja fa un temps que, per sobre del petit món de la historiografia cultural catalana, plana un espectre que amenaça de descompartir voluntats, embullar la troca a la gent del ram —no diguem ja als qui, tot i ser-ne forans, s'hi mostren mínimament interessats— i airejar soterrades, artificioses contradiccions, menys superades que hom no podia creure en moments d'espòradic optimisme. Estranya

fascinació, l'exercida per aquest espectre, feta alhora d'un dolciu i ambivalent sentiment d'atracció i de repulsió, que indiscriminadament actua sobre uns i altres. Si fa no fa, tots, qui més qui menys, des d'una perspectiva o altra, veuen en l'espectre un inexcusable punt de referència, pedra de toc inevitable per analitzar contrastativament, en un sentit o altre, tot l'esdevingut abans i tot l'esdevingut des-